
BALÁZS Brigitta

Korszerű eszközök és módszerek a digitális nemzedék körében

A mai digitális korban csak a tankönyv alapú oktatás nem felel meg az elvárásoknak, olyan szintre emelkedett az információs és kommunikációs technológia fejlődése, hogy az az oktatás elengedhetetlen része kellene, hogy legyen. A diákok nagy része rendelkezik okostelefonnal, internet-szolgáltatással, hisz ennek a generációnak a folytonos online kapcsolat nélkülözhetetlen, így az oktatás is rákényszerül, hogy reagáljon a változásokra. Digitális környezetben új megvilágításban jelennek meg a didaktikai alapelvek és feladatok, amelyek segítik tanulóközpontú tanítást.

A Z-generáció tagjai, mivel már egy új virtuális világban nőttek fel, teljesen megváltoztak tanulási szokásaik. Ez problémákat vet fel az oktatási rendszerben is, elsősorban a tanítási módszerek területén. A tanároknak nehéz átadniuk a tudásukat a fiataloknak, akik hozzá vannak szokva a gyors információáramláshoz és annak befogadásához. Képesek egyszerre több mindennel párhuzamosan is foglalkozni (multitasking). Egyre kevesebb időt töltenek olvasással, viszont egyre többet játszanak például számítógépes játékokkal. Az ő digitális szokásaik nagyban eltérnek a jelenlegi pedagógusok (X, Y) generáció szokásaitól. A Z-generáció tagjai tipikusan különböznek az előző generációk, főleg a közvetlenül megelőző Y generáció tagjaitól. Ők már beleszülettek a digitális technológiák világába, amelyben számukra elképzelhetetlen élni mobiltelefonok, számítógépek és más digitális és kommunikációs eszközök használata nélkül. A Z-generációra használt másik fogalom a Marc Prensky által alkotott „digitális bennszülöttek” kifejezés. A kommunikációs eszközök fejlődésével és gyorsaságával egyre több információhoz jutnak, és ezeket máshogy dolgozzák fel, ami miatt másképp is gondolkodnak, mint az X vagy az Y generáció tagjai. (internet)

Az innováció értelmezése az oktatásban

A mindennapi életben gyakran használatos az innováció fogalma, melyet a hétköznapi fogalmazásban új ötletnek, új eszközök használatához, egy rendszer megújításához köthetünk, de mindenképp tartalmazza a változás és az újdonság mozzanatát. Az innováció szó latin eredetű, mely az innovatis szóból származik. A szó nyers fordítása újlásban, megújulásban. Jelentése tehát többretegű, hiszen alapértelmezés szerint a megújulást jelent. Létezik viszont, egy olyan értelmezés, mely a felújításra hagyatkozik. Kereskedelmi és műszaki szempontból viszont, új termék bevezetését jelenti az áruforgalomba. Az oktatásban elsődlegesen módszertani megújulást jelent, mely magában hordozza az eszközök és magának az eszközöknek az újszerű alkalmazását. Minden ma használatos tevékenység, mechanizmus, gyakorlati eszme fejlődik, megújul, vagyis egy bizonyos előző állapotból, egy következő állapotba kerül (egy magasabb szintre emelkedik). Az innováció szó értelmezésében hasonlít a reform szavunk értelmezéséhez, mely maga is az újítást, változást, jelenti. (Bartha 2014)

Az oktatásban az elmúlt időszakban nagyon sok reformot vezettek és vezetnek be a mai napig, gondoljunk csak az új NAT-ra vagy az önértékelésre. Ezek mind felülről jövő reformok, így kényszerítik változásra az oktatást, de megfelelő és alapos felmérések nélkül sajnos ezek a döntések nem eredményesek. Ahhoz, hogy az innováció útján elindulhassunk egy alapos problémafelmérés szükséges. Az innováció által alkalmazkodunk az új változó világhoz, valamint változtatunk a megszokott gyakorlaton, amihez elengedhetetlen egy új szemlélet egy paradigmaváltás a pedagógusoknál. Az IKT pedagógiai innovációs hatását hazánkban is több vizsgálattal igyekeztek feltárni (Kőrösné, 2001). Az Oktatáskutató Intézet Értékelési Központja részt vett az 1999-es SITES (Second Information Technology in Education Study) felmérésében (Pelgrum és Anderson, 1999), melynek során reprezentatív minta alapján kiválasztott 260 iskolában vizsgálták az informatikai eszközhasználatot és a hozzá kapcsolódó pedagógiai gyakorlatot. A kérdőíves adatgyűjtésben az iskolák igazgatói és az informatika oktatásáért felelős pedagógusai vettek részt. A vizsgálat eredményei

szerint a nemzetközi összehasonlításban a magyar intézményvezetők élen járnak az IKT intézményi és osztálytermi alkalmazásának támogatásában, és a hagyományos módszerekkel szemben előnyben részesítik az új tanulási módokat.

Kőrösné (2000) kutatásában a pedagógusok innovatív gyakorlatról alkotott véleményére volt kíváncsi. Arra keresett választ, hogy a tanárok az új technika alkalmazását is feltételezve mikor neveznék innovatívnak a pedagógiai gyakorlatot. A válaszokból kiderült, hogy az innováció fogalmát több témakörhöz kötötték, melyek természetesen összekapcsolódnak, egymásba mosódnak. Ezek között szerepelt az IKT-eszközökkel támogatott tanulási környezet képesség- és személyiségfejlesztést segítő szerepe, a tanulási módszerek változása, a tananyaghozadók struktúrájának átalakulása. A tanárok saját tanítási tapasztalataik alapján mindannyian a pedagógiai innováció egyik kulcsszereplőjének tartják a tanár személyét.

Mivel a technológia és világ is folyamatosan fejlődik, az oktatás kiemelt szerepét nem lehet vitatni, mivel a technológia alapú gazdaság inkább a tudás alapú gazdaság felé tendál. Nagyon fontos feladat, hogy a jövő nemzedékét felkészítsük, olyan képességekre, kompetenciákra, amelyek alkalmassá teszi őket a világ kihívásának válaszára. Ehhez feltétlenül az innovációra van szükségünk, hogy az adott tudásanyagot a technológia segítségével bevonva az új generációkhoz igazodva tanítsuk. Nyitottnak kell lenni az újra és a megújulásra, ami megoldás lehet a sajnos sok iskolát is terhelő létszámgondokra. Azért, hogy elkerüljük az osztálylétszám csökkenését vagy az esetleges iskola bezárásokat, az iskolának valami hozzáadott értéket kell biztosítani a tanulóknak és a szülőknek. Az innovációs megújulási képesség az iskola belső készítése kellene, hogy legyen akár egy átvett innováció, akár egy saját fejlesztésében is.

Az innováció fontosságát mutatja, hogy a hazai oktatás egyik alapidokumentuma a Nemzeti Alaptanterv is tartalmazza a kulcskompetenciái között a digitális kompetenciát. Ez egyrészt az Európai Unió által megfogalmazott élethosszig tartó tanulás (LLL) kritériumrendszerének a megfelelése, másrészt a folyamatosan fejlődő és változó technológia és az információs –kommunikációs technológiák oktatási dimenzióba történő integrálásának fontosságát jelzi. A digitális kompetencia alapfeltétele, egy olyan köznevelési intézmény, amelynek infrastrukturális és emberi erőforrása lehetővé teszi annak tényleges, hatékony fejlesztését.

Az iskoláknak két nagyon fontos szempontnak kell megfelelnie az egyik a szakmai nevelés, azaz a munkaerőpiac elvárásaihoz igazodva készítse fel a diákokat. A másik a köznevelés, amely megalapozza, hogy az egyén személyes boldogsága mellett értékesnek tekintse a társadalmi együttéléshez szükséges kötelezettségek teljesítését és a különböző társadalmi szerepek betöltését.

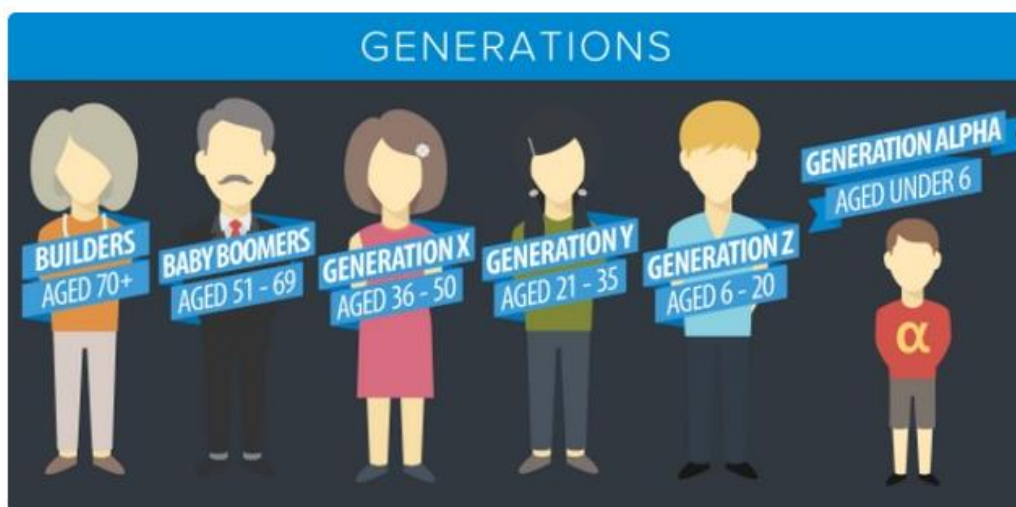
A szakmai képzésnél kiemelt szerepe van az oktatóknak a folyamatosan változó szakmai megújulás felkészülésére, ahol hiányzik a központi irányítás és a továbbképzés. A csoportok létszáma és a rendelkezésre álló infrastruktúra elengedhetetlen a hatékony oktatásban. A tanárok önálló saját erőből való felkészülése nagyon nehézkes, az óraszám emelés és az adminisztrációs terhek növekedése miatt. A csoportok alakítása nem mindig lehetséges, mivel fenntartói hatáskör illetve szakmai tanárhiány is problémát jelent. Az infrastrukturális helyzet jócskán javult az elmúlt években viszont, még nem tudjuk felvenni a versenyt a 21. századi követelményekkel.

A Z-generáció – a digitális pedagógia szükségessége

A nemzedékeket a szakirodalmak az infokommunikációs környezetükhöz való viszonyuk és az abban betöltött szocializációjuk alapján egy-egy időszakra különböztetik meg. A X-generációt a mai 37-51 éveseket „digitális bevándorlóknak” nevezik, akik fiatal felnőtt korukban ismerkedtek meg az internet világával, a tanárok többsége tartozik most ebbe a generációba. Van, akik ezek közül tartotta a lépést a technológiával, ha felkeltette érdeklődését ez a világ, de sajnos nagyrészt inkább maradtak a megszokott oktatási eszközöknél. Ezzel szemben a mai középiskolások már „digitális bennszülöttek”, ők már úgy nőttek fel, hogy az internet végig kíséri az életüket. A generációsszakadék a X és Z generáció

között néha olyan, mintha nem is egy nyelvet beszélnének, más és más kommunikációs formára van szükség, hogy megértsük egymást.

1. ábra: A különböző generációk bemutatása

Forrás: <http://www.mccrindle.com.au/the-mccrindle-blog/generation-alpha-mark-mccrindle-q-a-with-the-new-york-times>

A tanítás-tanulás folyamatában nagyon nagy hangsúlyt kell fektetni a markáns generációs különbségek tudatos kezelésére. A gyors technológia változások hatására a tanár és diák közötti korkülönbségek egyre mélyebb szakadékot képeznek egymás megértésében. Minden gyorsan változik körülöttünk, amit a diákok azonnal feldolgoznak, tovább viszik, viszont amikor az iskolába jönnek, mintha időutazásban vennének részt és kb. 50-100 évet repülnének vissza a múltba. Ugyanaz az oktatás, minimálisat változott az idők folyamán, ugyanúgy padokban ülünk sorosan, tankönyvekből tanulunk. A folyamatosan online diákoknak, akiknek fontos a figyelem fenntartása, ez már nem elfogadható motiváló környezet. Ahhoz a tanulást élvezhetővé, a diákokat aktívvá tegyük az órán meg kell értenünk, hogyan működnek, milyen is az ő világuk.

A Z-generáció tulajdonságai

A Z-generáció tagjai (az 1995 - 2009 között születettek) a világ időben első globális nemzedéke, ez azt jelenti, hogy ugyanazon a zenén, ugyanazon az ételen, ugyanazon a mozifilmen, és ugyanazon a divaton nőttek és nőnek föl. Ők már sajnos a legkisebb létszámú, ugyanakkor a legiskolázottabb családba születtek. Emellett őket nevelik a legidősebb anyák, valamint ők rendelkeznek a leghosszabb várható élettartammal.

A Z-generáció, a többi generációval ellentétben beleszületett a digitális világba, tehát ők már digitális bennszülöttek. Ebből következően a digitális eszközök nagy részét természetesnek veszik, ismerik, tudják is azokat kezelni. Ezek a fiatalok virtuális közösségi életet élnek, az interneten töltik szabadidejük nagy részét, ott is építik ki kapcsolataikat, viszont probléma lehet, hogy a való élettől kicsit távol nem tudják megoldani a konfliktusait. Érzéseik szerint sokkal könnyebben találnak társakra a virtuális térben.

A Z-generáció tagjai szeretnek és tudnak is tanulni, igénylik a fejlődést. Ennek számukra kedvező formái a szórakoztatva tanítás („edutainment”) és a játékosítás („gamification”). Figyelik a felnőtteket, a szüleiket, a pedagógusokat – az interneten is. Meg kell őket tanítanunk a hatékony információ-feldolgozásra, ráadásul az ő általuk sok esetben jobban ismert eszközök segítségével. Elmondható róluk, hogy ők egy más információ-feldolgozó rendszerben nőnek fel, mint mi annak idején, és ugyanúgy, mint az Y generációnál az ő tanításukban már nem a lexikális tudás átadása a legfontosabb,

hanem a hatékony információ-feldolgozás. Az ismeretlen dolgokra előbb rákeresnek az interneten, csak utána fordulnak a könyvekhez, végül elgondolkodnak a probléma megoldásán. Ezért kihívást jelentő feladat egy tanár számára, hogy számukra megfelelő feladatokat, megoldható problémákat vessen fel. (Tari, 2011.)

Az új nemzedékek új oktatási formákat igényelnek, mivel:

- magától érthető a személyes kommunikációs eszközök használata,
- folyamatosan online-ok,
- multitaskingok, egyszerre több dolgot is képesek csinálni,
- hagyományos frontális eszközökkel nagyon nehéz lekötni a figyelmüket,
- egy google kereséssel való megoldás nem kihívás nekik,
- vizuális elemeket részesítik előnybe a hosszú tagolt szövegekkel szemben,
- használható tudást részesítik előnybe,
- a tanárra inkább mentorként tekintenek,
- alá-fölé rendeltségi viszonyt elutasítják,
- személyre szabott oktatási technológiát igényelnek,
- azonnali visszacsatolásra van szükségük,
- kevesebb türelem, mindent azonnal akarnak, hiszen mindenre egyből választ kaphatnak.

A generációsszakadék megszüntetése érdekében ez a kor megköveteli tőlünk tanároktól a tudatosságot és a rugalmasságok, amihez az élethosszig tanulás (LLL) lehet az út. Egy Z-generációs kisgyerek hamarabb tesz szert IKT eszközök alkalmazására, mint a beszédre, és ez már az életét is végig kíséri, inkább írásban kommunikál, valamilyen eszközt alkalmazva. Olvasás helyett inkább valamilyen virtuális játékkal játszik, igényelve a folyamatos ingerkörnyezetet, ez az ő világuk ebben vannak otthon. Ez a környezet az, amit az iskolában is alkalmazni kellene, kihasználva ennek lehetőségeit, motiválva ezzel őket és így bevonni őket a tanulásba. A Journal of Children and Media szaklapban megjelent új kutatás szerint, amelyben a 2010 után született gyerekek digitális eszközhasználatát vizsgálják, az az eredmény született, hogy a Z-generációt követő Alfa generáció tagja egyre nagyobb arányan használják digitális eszközöket, valamint egyre korábbi életkorban kezdik el használni azt. A vizsgált korosztály majdnem fele rendszeresen használja a tabletet, okostelefont. Két éves kortól a felmért gyerekek fele, négy éves kortól ez az arány már 60 %, míg egy 2013-as vizsgálat szerint a két – három éves gyerekek csak 10 %-a vette kezébe ezeket a digitális eszközöket. Ez a korosztály már az általános iskola alsó tagozatos tanulói. A tendencia tehát egyértelmű.

A „digitális bevándorlók” tanítják a „digitális bennszülötteket” és a „digitális bábiket” ez kifejezés is nagyon ellentmondásos, akkor mit takarhat a valóság?

Mindez egy paradigmaváltást követel a tanároktól, ahol a kompetencia alapú oktatáson van a fókusz, vagyis a megtanult ismereteket a diákok a gyakorlatban is alkalmazni tudják, képesek legyenek a probléma megoldására. Saját tapasztalatom szerint a középiskolába érkező diákok nagy része az általános iskolában csak sablonosan tanul, nem tudják a feladat megoldását csak akkor, ha valamilyen berögzült sablonon keresztül oldhatják meg. Nem tanulnak meg gondolkodni, és nem értik az ok-okozati összefüggéseket, mindenre csak a sablon a válasz. Pedig a problémamegoldás az önálló tanulás legmagasabb szintje.

A tanítás-tanulás folyamatot segítő IKT eszközök a Z-generációnál

Az IKT fogalma nagyon összetett, más-más szakirodalomban különbözőképpen olvashatjuk. A legátfogóbb megfogalmazást a Molnár György Korszerű technológiák az oktatásban című digitális könyve tartalmazza:

„Az elméleti szakemberek többségükben egyetértenek abban, hogy az új Információs és Kommunikációs Technológiák (IKT) elsősorban a munka természetét változtatták meg, melyek az alábbi csoportban fogalmazhatóak meg:

- Az információs munka növekvő fontosságra tesz szert.
- Megnövekszik a munka reflexiós jellege, amikor az új technikák magát a munkát tökéletesítik.
- A munka egyre inkább problémamegoldó folyamattá válik.
- Ezzel egy időben azonban még a hagyományos rutinmunka tovább élésével is számolnunk kell.
- Az ember-gép interfész erősödése mellett a gép-gép interfész megjelenésével is számolnunk kell.” (Molnár, 2015)

Véleménye és tapasztalata szerint az IKT eszköz, „olyan eszközök, technológiák, szervezési tevékenységek, innovatív folyamatok összessége, amelyek az információ- és a kommunikációközlést, feldolgozást, áramlást, tárolást, kódolást elősegítik, gyorsabbá, könnyebbé és hatékonyabbá teszik.” (Molnár, 2015)

A mai modern világban már elengedhetetlen az infokommunikációs technológia használata, ennek hatására kell lépést tartani az elektronikus tanulási környezetben való oktatással. A felsőfokú intézményekben már egyre aktívabban használják ezeket az eszközöket, alkalmazkodva a hallgatók tanulási szokásaihoz. Nagyon jó lehetőség ez az új pedagógiai képzésben is, hogy bemutatják, felkészítik a leendő és gyakorló pedagógusokat a megújult tanulási módszertanokra.

Most már nem az a kérdés hogy szükség van-e az IKT eszközökre, hanem az hogy ezek használatát hogyan, mikor, milyen módon alkalmazzuk.

Az IKT legismertebb területét elsősorban az eszköz dimenzió jelenti, ezek pedig a következők:

- mobil, digitális prezentációs eszköz (digitális zsúrcocsi: laptop, projektor, erősítő, hangfal, mikrofon, VHS, SVHS, DV, DVD, rack-ek),
- interaktív táblák,
- kísérleti és mérőeszközök,
- kollaborációs eszközök,
- vezeték nélküli alkalmazások,
- szimulációs berendezések,
- osztályterem-hangosítás,
- kamera/webcamera,
- e-book olvasó,
- interaktív asztal,
- okostelefonok,
- érintőképernyős táblagépek,
- interaktív rendszerek (Kinect rendszer),
- 3 dimenziós alkalmazások és rendszerek,
- iPad-ek, tabletek (Molnár 2015).

A digitális pedagógia szükségszerűsége

A munka világában és a magánéletben is már nagyon fontos szerepet játszik a számítógép, internet kezelése. Ehhez szükséges ismeretek, készségek és képességek összefoglaló neve a digitális kompetencia, ami az egyik alapvető kompetencia az oktatásban. Ha nem is lesz mindenki informatikus, akkor is szüksége van a 21. században ezekre a képességekre, így az oktatásnak nagyban hozzá kell járulnia ezeknek az elsajátításához. A digitális pedagógia így már alapfeltétele kell, hogy legyen minden oktatási intézménynek.

Nagy mérföldkőnek tekinthető, hogy az oktatásban, így tanulás-tanítás folyamatában megjelent az ember-gép közötti interaktív kapcsolat, amely új tanulási környezetet teremtett. A digitális pedagógia nem csak digitális környezetre készít fel, hanem az információ feldolgozásának módjára és képességére

is. A rapid technológiai változásokra, már nem csak a meglévő információk alkalmazása a helyes megoldás, hanem hogy képesek legyünk mindig az innovatív eszközök megtalálása és alkalmazására, így a diákoknak ezt a képességet kell a jövőre vonatkoztatva legjobban elsajátítaniuk. Tehát akkor eredményes a digitális pedagógia, ha nem a tanár mondja a probléma megoldását, hanem a diák képes arra, hogy újabb és újabb megoldást találjon az adott problémára, folyamatosan megújulva. Fő fókusz tehát a használható tudás megtalálása és alkalmazása.

A digitális pedagógia taneszközei

„Taneszköznek tekintünk minden olyan tárgyat, amely az oktatás folyamatában felhasználható az oktatás céljainak elérése, elősegítése érdekében. A „tárgy” átfogó jellegű kategória, magában foglalja a modelleket, technikai eszközöket, eszközkombinációkat stb. A taneszközök a hatékonyságot befolyásoló tagjai az oktatási folyamatnak. Át tudnak venni számos feladatot a tanártól, megkönnyítve a munkáját: szemléltetés, ismeretnyújtás, motiválás, tanulásirányítás, rendszerezés, gyakorlás, ismétlés, rögzítés, ellenőrzés, vizsgáztatás stb., de ezek tudatos, optimális beillesztése a tanítás-tanulás folyamatába, a folyamat megszervezése – direkt vagy indirekt módon – mindenkor a pedagógus feladata marad.” (Benedek 2008)

A digitális pedagógia az interaktív média és a web 2.0 generációs csoportjába tartozik, legfőbb eltérés a többi hagyományos taneszköztől, hogy a tanár térben és időben korlátlanul tarthatja a kapcsolatot a diákjaival és csatolhat vissza a felmerülő kérdésekre, problémákra.

Interaktív média: ember – gép interaktív kapcsolat, önálló tanulást segítik. pl: oktató programok, programozott tankönyvek

Web 2.0: „A web 2.0 fogalom nem csupán azokat az újfajta weboldalakat és szolgáltatásokat, a mögöttük álló technológiát jelenti, mely lehetővé tette a közösségi tartalomfejlesztést, s e közösségi hálózatokban demokratikusan képes pozicionálni az egyént. Pedagógiai értelemben a web 2.0 olyan konstruktív kommunikációra való nyitottságot jelent, melyhez fejlett IKT támogatottsággal rendelkező ingyenes vagy alacsony költségekkel (low cost) igénybe vehető szolgáltatások tartoznak. A web 2.0-ás környezetben alapvető beállítódás a közösségi részvétel és azon módszerek alkotó alkalmazása, amelyek a közösségi tartalomfejlesztésre épülnek. Pedagógiai szempontból különösen annak a felismerése a lényeges, hogy a web 2.0-ás térben a felhasználók közösen készítik a tartalmat, illetve az így konstruált tudást megosztják egymással.” (Benedek 2012)

Ilyenek például:

- számítógépes szoftverek
- közösségi oldalak
- blogok
- video megosztók
- virtuális számonkérő eszközök
- gondolattérkép

Az oktatásban használt programok fajtái:

- Begyakorló programok: megszerzett készséget erősítik, gyakorlást biztosítják
- Ismeretközlő, tanító programok: új ismeretek megszerzését támogatják
- Problémamegoldó programok: fejlesztik a problémamegoldó készséget segítik, új megoldásokra ösztönöz
- Szimulációs programok: a valóságot tükrözik, gyakorlást biztosítanak kockázatok nélkül
- Játékprogramok: motiváló szerepük a legnagyobb

A hálózat alapú oktatásban (konnektivizmus) nagy szerepe van a web 2.0 pedagógiai alkalmazásnak, ezek nélkül csak frontális oktatással a mai Z-generáció és az őket követő alfa generáció nem motiválható. A Facebook, a Snapchat, az Instagram az életünk mindennapi részévé vált, ezeken keresztül is kommunikálva ösztönözhetjük őket csoportos, páros vagy egyénre szabott feladatokkal. Az általuk végzett munkával közös gondolkodásra, közös munkamegosztásra sarkalhatjuk őket, aminek eredményét különböző programok segítségével prezentálhatják (prezi, gondolattérkép, közös google prezentáció).

Egy új jelenség van elterjedőben, ami először a vállalati szférában jelent meg, de ma már az innovatívabb iskolákban is használatos, ez nem más, mint a BYOD (Bring Your Own Device) Hozd magaddal a saját eszközöd a magyar fordítása. A hagyományos laptopok már nehezek, kényelmetlenek, helyette inkább szívesebben használják az ultravékony, könnyebb okos eszközöket, melyeket sokkal jobban előnyben részesítenek mind a dolgozók, mind a diákok. Egyre több munkahely és iskola engedi meg a használók számára, hogy saját eszközeit használja a digitális környezetben.

Ennek a szemléletnek megfelelően minden felhasználó a saját ízlésének megfelelően alakítja ki munkakörnyezetét, saját programok, appok, levelező, megosztó rendszerek, stb.

A digitális eszközök használatát a Z-generáció megismerése után, tehát elengedhetetlen rész kellene, hogy legyen az oktatásnak. További kutatásokat, megfigyeléseket vonhat ez a megállapítás maga után, mint például változik-e a tanulói motiváció ezen IKT eszközök használatát által a tanulói eredményeket is figyelembe véve vagy, hogy fontos-e a pályaválasztás során a digitális eszközök munkahelyi használata?

Felhasznált szakirodalom

- internet: <https://www.tokaj-turizmus.hu/Tari-Annamaria-Eloadas-a-Z-generacirol>
- Bartha István Az innováció szükségessége az oktatásban:
<https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/4328/innovaciocikk1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Benedek András: Digitális pedagógia, Typotex Kiadó, Budapest 2008
- Benedek András, Horváth Cz. János, Molnár György, Nagy Gábor Zsolt, Nyíri Kristóf, Szabó Erzsébet Mária, Tóth Péter, Verebics János Digitális pedagógia 2.0 (2012) Typotex Kiadó
- Fischer Alajos EDUCATIO Kht. Kompetencialapú oktatás jellemzői:
http://www.szignum.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=127:kompetencia-alapu-oktatas-jellemzi&catid=28:tamop314&Itemid=55
- Kőrösné Mikis Márta (2001): Az IKT innovatív iskolai gyakorlatának vizsgálata nemzetközi kitekintésben.
- Kőrösné Mikis Márta (2000): Az innovatív pedagógiai gyakorlat
- Molnár György Szakkepzés pedagógia 8. fejezet, A leggyakrabban használt pedagógiai fogalmak.pdf © Typotex Kiadó
- Molnár György: Korszerű technológiák az oktatásban, www.tankonyvtar.hu, 2015
- Nemzeti Alaptanterv tervezet 2020
- Új Pedagógiai Szemle, 2001, 7–8. 87–96. 2009. szeptember 9-i megtekintés,
<https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-pedagogiai-szemle/az-ikt-innovativ-iskolai-gyakorlatanak-vizsgalata-nemzetkozi-kitekintesben>
- Tari Annamária: Z generáció, Tericum Kiadó, 2011, Budapest

MARTON Zsuzsanna

A szakképzésben tanulók jövőképe – a család mint befolyásoló tényező szerepe

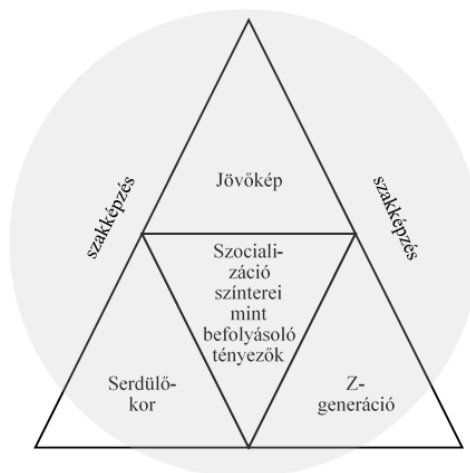
Bevezetés

A jövő mindnyájunkat foglalkoztat kortól, nemtől, iskolai végzettségtől függetlenül, azonban minden életkornak megvannak a sajátos feladatai, jövőképhez kötődő vonatkozásai, melyet az egyén sajátos jellemvonásai tovább alakítanak, színesítenek. Az egyén lélektani fejlődését tekintve a serdülőkor az az időszak az emberek életében, amikor már előtérbe kerülnek a felnőtt életformával kapcsolatos, jövőképet nagyobb mértékben meghatározó döntések.

Jelen tanulmány vizsgálatának középpontjában a fiatal serdülők azon szegmense áll, akik középiskola-választási döntésükkel már egy lépéssel közelebb kerülnek a felnőtté váláshoz, a munka világához, mint más egykorú társaik: ők a szakképzés rendszerébe bekapcsolódó fiatalok.

A fiatalok jövőképeinek vizsgálata mind pedagógiai, mind pszichológiai szempontból több kutatási terület, elméleti összefüggés ismeretét követeli meg. A szakképzésben tanuló fiatalok jövőképeinek alakulásával és formálásával számos, szoros ok-okozati kapcsolatban álló vizsgálati terület azonosítható: a serdülőkor pszichés fejlődésének tana, a szocializációs szintereket befolyásoló tényezők vizsgálata, a jövőkép-orientációs folyamatok, valamint a generációs elméletek közül a Z-generáció jellemzőinek feltárása. (1. ábra)

1. ábra: Jövőképvizsgálathoz szorosan kapcsolódó kutatási területek

Forrás: saját szerkesztés

A jövőkép-orientáció mint folyamat

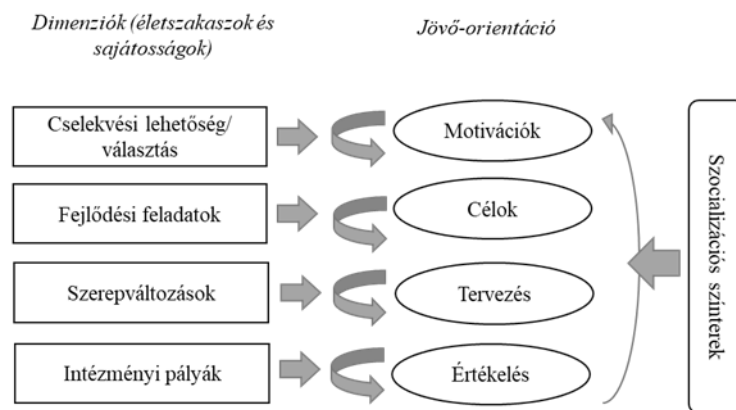
A jövővel kapcsolatos gondolatok többnyire a jövőbeni célokra, preferenciákra és azok stratégiai megvalósítására terjednek ki. Pszichológiai vonatkozásban azonban kognitív folyamatok összességéként – úgymint előrejelzés, tervezés, magatartásszabályozás, vagy éppen emocionális vagy attitűdalapú megközelítésből (pl. optimista, negatív, reményekkel teli) értelmezhető. (Nurmi, 2005, Horváth – Nováky, 2016)

Ezen nézetek mellett a jövőkép alakulása szoros kapcsolatban áll azzal az életrésszel, melyben az egyén van. Például a gyermekek nem rendelkeznek azokkal a kognitív képességekkel, továbbá olyan mértékű autonómiával, mely alkalmassá tenné őket hosszú távú döntések meghozatalára jövőjükkel kapcsolatban. A serdülőkorú fiataloknál, akik már magasabb szintű, fejlettebb kognitív képességekkel

és kellő függetlenséggel (függetlenedési vágygal) bírnak, a jövő-orientáció egyre nagyobb szereppel jelenik meg, mely innentől kezdve életüket fokozottan végigkíséri. Ez az életszakasz az, ami leginkább befolyásolja a felnőtt létet és jövőt (NURMI, 2005).

Az egyéni jövőkép kialakulása összetett folyamat. Nurmi (2005) a jövő-orientáció folyamatát életkor alapú kontextusba helyezve az egyén jövővel kapcsolatos motivációiban nagy szerepet tulajdonít a múltbéli eseményeknek és adottságoknak (pl. neveltetés, tapasztalatok, személyiség), melyek a lehetőségek megragadásánál meghatározó. Az egyes életszakaszokhoz rendelt jellemző fejlődési feladatoknál (pl. serdülőknél a pályaválasztás) a jövőbeni célok kialakításánál a korábbi tudás, a családtól átvett értékrendszer domináns és ebből adódóan nagy eltérések mutatkoznak egyénenként. A célkitűzést követően az egyén a tervezés fázisába lép, egy új szerepkörben (pl. munkavállalóként) a célok megvalósításán dolgozik, melyről intézményi keretek között folyamatos visszacsatolást kap és önértékelést végez. A jövő-orientáció mind a négy lépcsőjét – így az egyes dimenziókat is (választási utak, fejlődési feladatok, aktuális és jövőbeni szerepek, intézményi közeg) – a szocializációs színterek, úgymint a család, az iskola vagy a munkahely áthatják, és ez által a jövőképet alakítják.

2. ábra: A jövő-orientáció folyamatmodellje

Forrás: Saját szerkesztés (Nurmi, 2005 alapján)

A modell is szemlélteti, hogy a jövőkép kialakulásának a folyamata alatt a célok megfogalmazása vagy megvalósítása egyrészt belső motiváció alapján születik, de sokkal hangsúlyosabb a „külső”, környezeti ráhatás. Ezek alapján az egyén cselekedetei a külső elvárásokra adott válaszreakció.

Számos hazai és nemzetközi kvalitatív kutatás (Nurmi, 1993, 2005; Yowell, 2000; Jámbori, 2003, Sallay, 2003; Raymann – Varga, 2017;) állította középpontjába a fiatalok jövőképeinek vizsgálatát, ahol nemzettől, kultúrától függetlenül az alábbi három leggyakoribb témakörre tértek ki a fiatal interjúalanyok:

- foglalkoztatás,
- oktatás és
- család.

Érdekes megállapítás, hogy a megkérdezett fiatalok ebben a tárgyalt életkorban jellemző „feladataikra” összpontosítva a szabadidőt és kapcsolódási tevékenységeket hátrébb szorítják, vagy teljesen feledésbe merítik, ha a jövőbeni terveikre gondolnak.

Útkeresés – serdülők pszichés jellemzői

Minden kornak megvannak a nehézségei, de talán a serdülőkor az az életszakasz, amely mind a gyermeket, mind a környezetét (pl. szülők, pedagógusok) egy időben nagyobb kihívások elé állítja.

Ha a pályaválasztás, a középiskolai felvétel időszakára gondolunk, már önmagában nagy teher, stressz nehezedik a pubertás korú fiatalokra, hiszen döntésüknek súlya van, kihat a jövőjükre. Tovább fűzve a gondolatot, a szakképzési rendszerbe már bekerült tanulóknak a gyakorlati helyükön is helyt kell

állniuk, mely sok esetben egy felnőttnek is megterhelő egyszerre két helyen teljesíteni. Eddig azonban csak a tinédzserek életszakaszaiban megjelenő feladatok kerültek megemlítésre, a bennük zajló biológiai, fizikai változások nem. A serdülőkori fejlődés és változások fontosságát *Erikson (1994)* elmélete is alátámasztja miszerint, ez az életszakasz az identitás kialakításának szempontjából kritikus.

Havighurst (1972) alkotta meg a fejlődési feladatok koncepcióját, mely az alkalmazkodás mérésére szolgált. Az egyes életkorokhoz olyan általános feladatokat rendelt, mely a leginkább jellemezte a kor alapján azonos életszakaszban lévő emberek csoportját. A serdülőkort tekintve az alábbi feladatokat azonosította (ECOURSESONLINE, é.n.):

- testkép elfogadása, test megbecsülése és hosszútávú gondoskodás,
- társas kapcsolatok kialakítása mindkét nemmel,
- női és férfi nemi szerepekkel való azonosulás,
- érzelmi függetlenedés a szülőktől és a felnőttektől,
- értékrend és erkölcsi rendszer kialakítása, ideológia képzése,
- pályaválasztás,
- társadalmi normák szerinti felelősségteljes viselkedés kialakítása,
- párválasztás, családalapításra történő felkészülés.

Walker elméletében megjelennek mind a biológiai, mind a fizikai és lelki változásokkal összefüggésbe hozható problémák és erre épülő feladatok, azonban az egyik legfontosabb feladat ebben az életszakaszban az identitáskeresés, kialakítás. A serdülőkor tulajdonképpen egy átmeneti állapot a gyermekkor és felnőttkor között, melyben a fiatal serdülők viselkedése, érzelmei, döntési mechanizmusai alapjaiban megváltoznak (*Költő – Zsiros, 2013*).

Az identitásképzés folyamata sok serdülőt megzavarhat, hiszen nem csak a saját egyéni identitásukat kell megtalálniuk, hanem a társadalmi szférában is ki kell alakítaniuk az identitásukat. Erikson az identitásképzésben két kulcstényezőt fogalmazott meg (*Cole-Cole, 2006:673*):

- *Krizis/feltárás*: aktív keresési és értékelési folyamat a jövőbeni lehetőségekről, szülők választásának újraértékelése.
- *Elköteleződés*: személyes tapasztalási folyamat a célokra, értékekre, szemléletre vonatkozóan.

James Marcia (1966) (in Cole-Cole, 2006) e két dimenzió mentén vizsgálta főiskolások pályaválasztási folyamatát és pályaidentitásukat, mely eredményeként a pályaidentitás problémájának négy típusát határozta meg (3. sz. ábra)

3. ábra: Serdülőkori identitás alakulásának négy típusa

		Elköteleződés	
		igen	nem
Krizis	igen	Elért identitás	Moratórium
	nem	Korai zárás	Identitásdiffúzió

Forrás: Saját szerkesztés (Marcia, 1966; in Cole-Cole, 2006:673 alapján)

- 1) *Elért identitás*: az ebbe a kategóriába tartozó fiatalok már túlvannak pályaválasztási döntésükön, és céljaikat ezen döntési eredmény mentén követik és valósítják meg.
- 2) *Korai zárás*: a pályaválasztást a fiatalok ezen csoportja nem válságként élte meg, fiatalabb koruktól kezdődően egy adott pályára készülnek, melynek háttérében lehet szülői minta vagy például egy traumatikus esemény. (N. Kollár – Szabó, 2004)
- 3) *Moratórium*: Az identitáskrizis aktív átélése, választás nehézsége.
- 4) *Diffúz identitás*: egy bizonyos pálya iránti elköteleződés problematikus, sok pálya érdekli, a személy döntésképtelen.

Szocializációs színterek jövőképfomáló ereje – fókuszban a család

Az egyén születésétől kezdve egy tanulási folyamaton megy keresztül, mely során a személyisége éretté válik és képes lesz a társadalmi elvárásoknak eleget tenni. A környezet megismerése, a viselkedési és együttélési szabályok elsajátítása, társas rendszerek megismerése mind ennek a folyamatnak része (*Bányász, 2008*). Az egyén szociális fejlődésében az őt körülvevő környezete jelentős befolyással van.

A család életünk olyan meghatározó közege, ahol személyiségünk formálódik, fejlődik, világnézetünk kialakul. A családi szocializációs folyamat során fejlődik ki a gyermekben az iskola, a tanulás és még távolabbra tekintve az egész élethez való attitűdje, beleértve a munka világát is.

A serdülő fiatalok jövőképeinek tekintetében a pályaválasztás és karrierfejlődés azok a meghatározó témakörök, melyben a család szerepe és felelőssége jó, ha megnyilvánul. A pályaválasztási döntés háttérében már ott húzódik a szülő előrelátása, igyekezete, hogy gyermek fejlesztésére mekkora hangsúlyt helyez és energiát fektet. A fejlesztési törekvéseken túl a szülői figyelem is elengedhetetlen, hiszen kortárskapcsolatok monitorozása, a folyamatos kommunikáció, szülői tapasztalatok, életút megosztása mind segítheti a serdülőt a döntésében. A családnak, szülőknek viszont nemcsak a pályaválasztásban kell támaszul szolgálnia, hanem a későbbi munkavállalás terén is irányadóak azok az értékek, a hozzáállás, amelyet a gyermek otthonról hoz (*Kissné-Viszket, 2015*).

A jövőképet a szülők végzettsége, foglalkozása, családi állapota szintén befolyásolhatja. A gyermekek egy mintát látva nőnek fel, melyet természetes referenciapontként alkalmaznak, ahhoz mérten határozzák meg jövőbeni céljaikat. A korábban hagyományként felfogott látásmód, hogy a szakma, foglalkozás generációról generációra átszáll, a mai globális piaci verseny eredményeként eltűnően van, a fiatalok a piaci igényeket és trendeket szem előtt tartva döntenek, szükség esetén váltanak (*Hutflesz, 2011*).

Anyag és módszertan

A szakképzés jelen társadalmi megítélését tekintve egy alacsony presztízsértékkel bíró választási alternatíva a fiatalok (és szüleik) középfokú oktatással kapcsolatos döntéseinek mérlegelésekor. Annak ellenére, hogy a munkaerőpiacon fokozott igény jelentkezik a szakképzett fiatalok iránt, a szakképzés rendszere, a munkaerőpiac kínálta lehetőségek nem elég vonzóak a fiatalok számára. Sok esetben a szakképző intézmények egyfajta végső állomásként szolgálnak azon tanulók számára, akik nem jutnak be egyéb gimnáziumi képzésekre.

Jelen tanulmány és empirikus kutatás célja, hogy megvizsgálja a szakképzésbe becsatlakozott fiatalok jövőképét, abban szerepet játszó tényezőket és összefüggéseiket, különös tekintettel a család és szocio-demográfiai háttérére. A kutatás során az alábbi kérdések megválaszolása volt a cél:

- A szakképzésben tanulók attitűdje milyen a jövőkép vonatkozásában? Van szerepe a kornak vagy az tanult képzési ágazatnak?
- A jövővel kapcsolatos döntésekben mekkora szerepe a családnak és szocio-demográfiai háttérének?

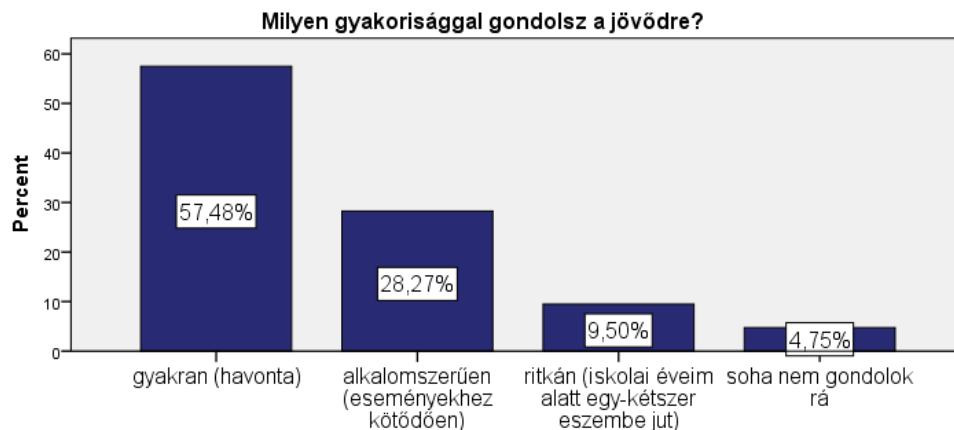
A 28 zárt kérdésből álló kérdőíves vizsgálat 421 tanuló részvételével készült egy nyugat-dunántúli szakképző iskolában, mely az iskolai sokaságra levetítve 80 százalékos részvételi arányt jelent. A kérdőív kitöltők 26,1 százaléka férfi, 73,9 százaléka nő. A kilencedik és tizedik évfolyam képviselteti magát a legnagyobb arányban összesen 50,8 százalékkal, a 11. évfolyam 27,8 százalékkal, a 12. évfolyam 12,8 százalékkal, míg a 13-14. évfolyam összesen 8,5 százalékkal. Az ágazatokat tekintve a legnépszerűbb a vendéglátóipar ágazat, melyben 197 diák tanul, ezt követi a kereskedelem (59 fő), majd a közgazdaság és ügyvitel fej-fej mellett (48-52 fő).

A kérdőívek adatai IBM SPSS 22 statisztikai elemzőszoftver alkalmazásával kerültek rögzítésre és kiértékelésre. Az elemzések között szerepelt keresztábra-elemzés, varianciaanalízis és korrelációs számítás.

Eredmények

A kérdőíves kutatásban részt vevő fiatalok több mint fele (57,48 százalék) havi gyakorisággal gondol a jövőjére, közel harmaduk eseményekhez kötődően, 4,75 százalékuk pedig soha.

4. ábra: A jövőbeni tervekre való gondolás gyakorisága

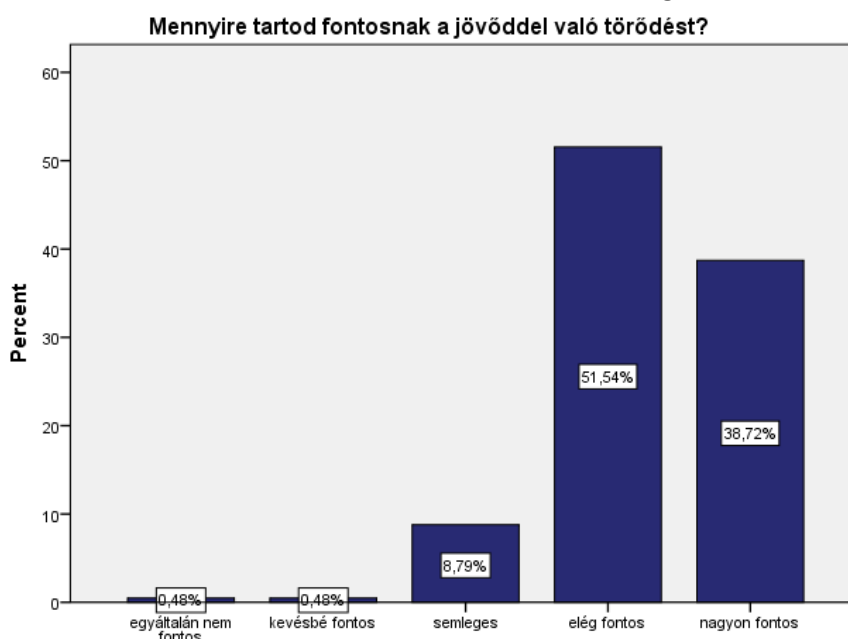

Forrás: saját szerkesztés (SPSS)

Az egyes évfolyamokat elemezve megfigyelhető, hogy 11. és 12. évfolyamon 65 százalék feletti azon fiatalok aránya, akik havi szinten elgondolkoznak a jövőjükéről. Az asszociáció- és összefüggésvizsgálat (Khi-négyzet statisztikai próba és Spearman-féle rangkorrelációs vizsgálat) során kiderült, hogy szignifikáns kapcsolat van a két változó között 5 százalékos szignifikancia szinten meghatározva ($p=0,00<0,05$). Az egyes ágazatok és a jövőképről való gondolkodás között azonban szignifikáns kapcsolat nem mutatható ki, a változók egymástól függetlenek.

A felmérésből az is kiderült, hogy a szakképzésbe bekapcsolódott fiatal tanulók 90,26 százaléka igenis fontosnak tartja a személyes jövőkéjükkel való törődést (4. ábra) és 65,79 százalékuk többnyire pozitív vagy nagyon pozitív a jövőjével kapcsolatban. Sem a képzési forma (szakgimnázium, szakközépiskola, érettségire épülő képzés), sem a szakképzési ágazat nincsen szignifikáns összefüggésben a jövőképpel kapcsolatos attitűd tekintetében.

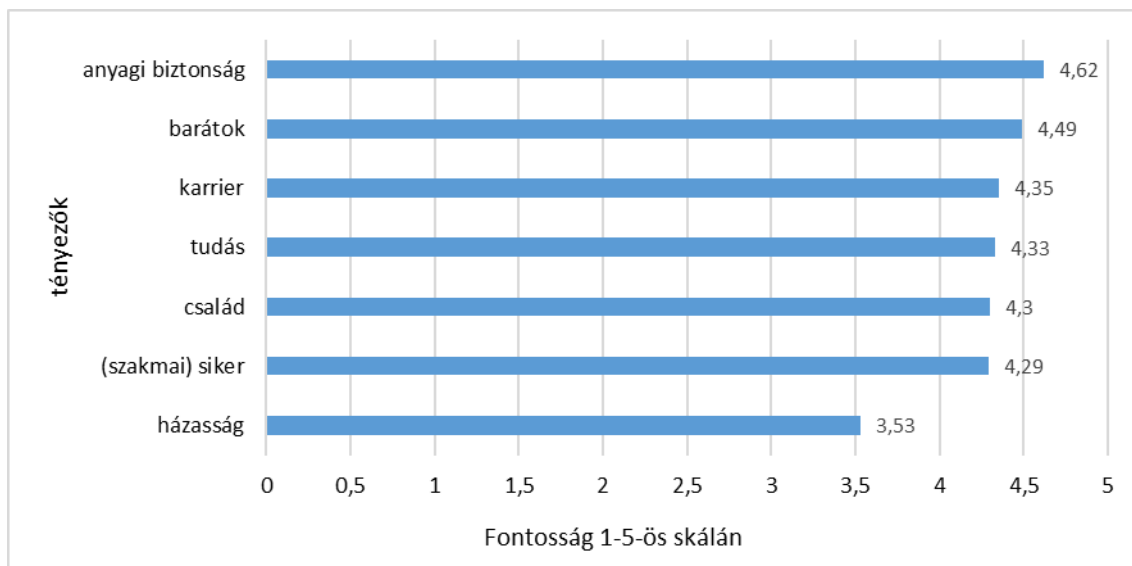
5. ábra: Jövővel való törődés fontossága

Forrás: saját szerkesztés (SPSS)

A jövőképet befolyásoló tényezők és szempontok fontosságának ötfokozatú Likert skálán való értékelése során a számtani átlag szerinti legmagasabb átlagértéket az anyagi biztonság (4,62), majd a barátok (4,47) és a karrier (4,35) kapták.

6. ábra: Befolyásoló tényezők fontossága

Forrás: saját szerkesztés

A válaszadók 42 százaléka a jövőben szeretne a saját tanult szakmájában elhelyezkedni, jelentős arányuk – 39,4 százalékuk – még nem tudja, közel 20 százalékuk pedig biztos, hogy nem akar. A szakmájukban elhelyezkedni kívánó tanulóknak a 60,4 százaléka alsóbb, 9-10. évfolyamokra jár, 11. évfolyamban egyfajta krízis érzékelhető, itt azon tanulók aránya tolódik nagyobb irányba, akik biztosan nem akarnak vagy nem tudják, hogy szeretnének-e a tanult szakmában dolgozni. Az évfolyamok és a szakma iránti tervezett elköteleződés között is szignifikáns kapcsolat ($p=0,011<0,05$) áll fent.

A foglalkoztatás formáját tekintve szinte fele-fele arányban oszlanak meg a válaszok, 52,5 százalékuk szeretne vállalkozást indítani, míg 47,5 százalékuk alkalmazotti viszonyban képzelet el jövőbeni munkahelyét. Külföldi munkavállalást a válaszadó tanulók 20,2 százaléka biztosan, de további 48 százalékuk valószínűsíti mint potenciális munka- vagy letelepedési hely. Akik biztosan külföldi munkavállalásban gondolkodnak, azoknak több mint fele (51,8 százalék) a vendéglátóipar ágazatban tanul.

A továbbtanulásra adott válaszok változatos képet mutatnak. A szakképzésben részt vevő diákok 38,72 százaléka tervezi, hogy egy újabb szakma tanulásába kezd jelenlegi tanulmányainak befejezését követően. A válaszokból kitűnik, hogy a tanulmányok finanszírozásának nehézsége nem feltétlen indok a jövőbeni tanulást illetően.

A megkérdezett fiatalok közül, akik a család szerepét kiemelten fontosnak tartják a jövőjükben, 49,1 százalékuknak a szülei házasságban élnek, 20,5 százalékuk együtt él, de nem házasok, 28,1 százalékuknak pedig külön élnek a szülei. A fontosságot tekintve a család (4,3) nagyobb szereppel bír, mint a házasság (3,53) intézménye az átlagokat tekintve, különösen azok körében, akiknek a szülei együtt élnek. Megállapítható, hogy szignifikáns kapcsolat van a változók között, azaz befolyásolja a család-házasság jövőbeni szerepét a fiatalok életében, hogy az ő családjukra mi jellemző.

A család és a szülők szerepének fontosságát bizonyítja, hogy a komolyabb döntéshozatal előtt nagy arányban (71,97 százalék) a szüleikhez fordulnak támogatásért, valamint a tanulók felének a példaképe a saját szülője. Megfigyelhető az is, hogy azon tanulók, akik főként a családjukkal töltik a szabadidejüket, nagyobb arányban tekintenek a szülőkre példaképként, mint azok, akik a szabadidejükben inkább a barátaikkal vannak. A Khi-négyzet statisztikai próba igazolja is a szignifikáns

kapcsolatot ($p=0,04 < 0,05$) a két változó (példakép és szabadidős partner) között 95 százalékos valószínűség mellett.

A szülők iskola végzettségét és foglalkoztatási körülményeit elemezve az adatok azt mutatják, hogy a szülők végzettsége viszonylag alacsony szintű, a mintában leggyakrabban előforduló válasz a szakmunkásbizonyítvány volt mind az édesanyák, mind az édesapák végzettségére vonatkozóan. Mindkét szülő esetében igaz, hogy közel 60 százalékuknak érettségi bizonyítványa sincsen, az alapfokú oktatást sem teljesítők viszonylag kis arányban szerepelnek mind az édesanyák (82,4 százalék), mind az édesapák (0,7 százalék) körében. A szülők közötti különbségeket tekintve az édesanyák valamivel nagyobb arányban rendelkeznek magasabb iskolai végzettséggel a gyakorisági táblák eredményei alapján, viszont ezt az eredmény torzíthatja, hogy az édesapák végzettségére vonatkozóan nagyobb arányában jelent, meg hogy nem tudják, mi az édesapa végzettsége. Ennek feltételezett oka, hogy csak az édesanyákkal élő tanulóknak a 21,6 százalékának sincsen információja az édesapa legmagasabb iskolai végzettségét illetően.

A foglalkoztatási viszonyokat elemezve a megkérdezettek szüleinek a fele vállalati szférában dolgozik alkalmazottként. Az édesanyák 26,4 százaléka, az édesapák 13,5 százaléka dolgozik közalkalmazotti jogviszonyban. Az édesapák esetében a vállalkozói hajlandóság jóval magasabb, kétszer annyi édesapa vállalkozik, mint édesanya. Csak az édesapák foglalkoztatási viszonya van asszociációs kapcsolatban 5 százalékos szignifikancia szinten ($p=0,001 < 0,05$), akkor is gyenge kapcsolat határozható meg a Cramer-féle V mutató értéke (0,216) alapján. Az édesanyák 10,2 százaléka munkanélküli, míg az édesapák 2,9 százaléka.

A fiatal válaszadók többsége (86,4 százalék) saját és családjuk anyagi helyzetét átlagosnak, jónak ítéli meg, 1,4 százalékuk kifejezetten rossznak, 4,3 százalékuk inkább rossznak és csak 7,8 százalékuk értékeli nagyon jónak. A saját anyagi helyzet megítélése nincs szignifikáns kapcsolatban azzal, hogy a diákok mennyire tartják fontosnak az anyagi biztonságot a jövőjükben.

Következtetések

A szakképzésben tanulóknak több okból kifolyólag sincsen egyszerű helyzete. Először is pont abban a korban vannak, amikor életkori sajátosságokból fakadóan olyan fizikai, biológia, pszichológiai fejlődésen mennek keresztül, mely számos feladat és krízis elé állítja őket. Másrészt nem csak egyszerűen a középfokú oktatásba léptek és annak nehézségeivel küzdenek meg, hanem szakma, pálya iránti orientációjukat is elkezdődött.

A gyerekek a társas rendszerekben sajátítják el a későbbi életükben is szerepet játszó viselkedési szokásokat (normákat), melynek első szocializációs színtere a család. A családi közegben formálódik az egyén személyisége, a családi minta alapján fog számos, jövőjét meghatározó döntést meghozni.

A 421 tanuló bevonásával történt kvantitatív kutatás a szakképzésben tanuló fiatalok jövőképét vette górcső alá, mely több szempont alapján vizsgálta a fiatalok jövőképét. Az empirikus kutatás eredményei szerint a szakképzésben tanuló diákoknak közel 60 százalékát viszonylag gyakran foglalkoztatja a jövő gondolatata. Az intézmény tanulóinak több mint 90 százaléka a jövőkép fontosságát hangsúlyozta. A jövőképet befolyásoló tényezők közül az anyagi biztonság áll az első helyen az átlagpontoszámokat tekintve, míg a család a negyedik helyen a barátokat, karriert és tudást követve.

A gyerekek a társas rendszerekben sajátítják el a későbbi életükben is szerepet játszó viselkedési szokásokat (normákat), melynek első szocializációs színtere a család. A családi közegben formálódik az egyén személyisége, a családi minta alapján fog számos, jövőjét meghatározó döntést meghozni. A család befolyásoló ereje és szocio-demográfiai háttere meghatározó a fiatalok jövőképében, mely a kutatásban is igazolódott. A megkérdezettek közel 72 százaléka fontosabb döntések esetén szüleik véleményére támaszkodik, illetve kb. 44 százalékuk példaképként tekint rájuk. Jövőképükre statisztikailag is bizonyítottan hatással van családjuk szerkezete, összetétele és a szülők iskolázottsága.

Felhasznál szakirodalom

- Bányász, I. (2008.): A szocializáció folyamata és szinterei, a szociális identitás kialakulásának összefüggései. Elérhető: http://kepzesevolucioja.hu/dmdocuments/4ap/2_1851_009_101030.pdf (Letöltve: 2019.02.02.)
- Cole, M. – Cole, S.R. (2006): Fejlődéslélektan. Osiris Kiadó. Budapest.
- ECOURSES ONLINE (é.n.): Development tasks of adolescence. Elérhető: <http://ecoursesonline.iasri.res.in/mod/page/view.php?id=24342> (Letöltve: 2019.02.05.)
- Erikson, E. H. (1994): Identity, Youth and Crisis. 7th ed. W.W. Norton. Elérhető: <http://www.academia.edu/37327712> Erik_H._Erikson_-_Identity_Youth_and_Crisis_1_1968_W._W._Norton_and_Company_1_ (Letöltve: 2019.02.03.)
- Horváth, ZS. E. – NOVÁKY, E. (2016): Development of a future Orientation Model in Emerging Adulthood in Hungary. Social Change Review. Vol. 14(2) pp. 69-95.
- Hutflész, M. (2011): A továbbtanulást és a pályaválasztást befolyásoló tényezők megítélése a 7. - 8. osztályos tanulók körében. Helyzetelemző tanulmány – Vas megye. Szombathely. Elérhető: https://www.pgz.si/upload/File/2012/VAS_AI.pdf (Letöltve: 2019.02.21.)
- Jámbori, Sz. (2013): Az iskolai környezet szerepe a serdülők jövő-orientációjának alakulásában. Magyar Pedagógia. 103. évf. 4. sz. pp 481-497.
- Kissné-Viszket, M. (2015): A pályaválasztási döntés családi háttere. – Jó gyakorlatok. *Életpálya-tanácsadás*. V.sz. pp. 22-29.
- Költő, A. – Zsiros, E. (2013): Serdülők lelki egészsége: A magyar iskoláskorú fiatalok mentális egészségének alakulása 2002-2010 között. *Educatio* 2013/2. pp. 187-200.
- Nurmi, J-E. (2005): Thinking About and Acting Upon the future: Development of Future Orientation Across the Life Span. pp. 31-58. In: Strathman, A. – Joireman, J. (2005): *Understanding Behaviour in the Context of Time*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. London.
- Raymann, J.– Varga, A. (2017): Tíz év múlva – különböző társadalmi háttérű fiatalok jövőképe. In: Nagy Ádám (szerk.) (2017): *Tizenkilencre lapot? Szociálpedagógia a XXI. században*. Pallasz Athéné Egyetem. Kecskemét. pp. 354-377.
- Sallay, H. (2003): Serdülők jövő-orientációja: a szülői nevelés hatásai. *Magyar Pedagógia*, 103. 3. sz. 389–404.
- Yowell, C. M. (2000). Possible selves and future orientation: Exploring hopes and fears of Latino boys and girls. *The Journal of Early Adolescence*, 20(3), pp. 245–280.